

För bondebefolkningen i de områden som kom under nordisk överhöghet kan det ha blivit en lättnad, eftersom de inhemska herrarna var effektivare som skatteindrivare.

dunkel, som så mycket annat kring vikingarnas färder. Men det är från denna tid som England får en permanent bosättning av skandinaver.

Mönstret förefaller ha varit detsamma under lång tid. De lättroliga vikingaarméerna fick snabbt klart för sig vilka delar av Europa som för tillfället erbjöd den mest fördelaktiga kombinationen av rikt bytte och dåligt försvar. Tronstrider och andra svaghetsstillstånd i Europas olika riken förvärrades därför ofta av att vinningslystna vikingar raskt blandade sig i leken, som plundrare, erövrare eller legosoldater.

900-talet var en mellanperiod för vikingatågen med hårdnande motstånd i olika delar av Västeuropa. Nya lyckosökare från Norden fick dessutom räkna med att de nordbor som redan hade haft lycka i sin äroerövringsföretag och slagit sig ner för gott på de brittiska öarna och på kontinenten inte ville veta av konkurrens. Gänge-Rolf i Normandie är den mest kände av de hövdingar som ett tag gjorde i limatet ohälsosamt för nykomlingar. Kanske är det förklarningen till att de skandinaviska färderna i österled blev fär under samma tid, spekulerar Peter Sawyers.

Nå starka härskare i Novgorod och Kiev kan i sin tur ha varit en orsak till att aktiviteten österled åter minskade under slutet av 900-talet. Huruvida dessa härskare var av svensk härkomst är ännu en av de stora tvistefrågorna i rysk historia. Under alla förhållanden hade vikingarnas handelsfärder en central betydelse för Kievrikets uppkomst, vilket gör nordborna till än viktigare deltagare i Östeuropas historia än Västeuropas.

Olaf Tryggvason slöt separاتفred

Köpenhamns historikern Niels Lunds avsnitt om de danska kungarna Sven Tveskägg och Knut den Stores erövring av hela England i början 1000-talet är däremot ett av de få som ger en inblick i vilka effekter vikingafärderna fick på hemmaplan.

Sven Tveskäggs expedition mot England kan ha föranletat av fruktan för att andra vikingahövdingar skulle bli rika nog på plundringståg för att utmana honom om den danska kungakronan. Den första invasionen fick ett snöpligt slut när en av Svens underbefälhavare, den norske hövdingen Olaf Tryggvason, slöt separاتفred med engelsmännen mot rundlig betalning.

De engelska pengarna hjälpte sedan Olaf att bli erkänd som kung i Norge, vilket i sin tur hotade den överhöghet som Sven Tveskägg hade ärvt där. Möjligen hade engelsmännen varit listiga nog att förutse de strider mellan Sven och Olaf som följde och som gav dem några års andrum. Sven kunde inte återvända till England förrän han tillsammans med sin svenske styvson och allierade, Olaf Skötkonung, hade besegrat Olaf Tryggvason i slaget vid Svolder år 1000.

Ett europeiskt maktspel

Både slaget vid Svolder, detta urmordiska hjältepos, och Svens erövring av England bör således förstås som en del i ett vidare europeiskt maktspel. Samma sak gäller exempelvis Olaf Haraldssons maktovertagande i Norge några år senare, också det genomfört med engelsk stöd. Liksom vikingarna kom till Europa, kom alltså Europa till Norden på ett nytt sätt, redan före kristnandet.

Varje är alltför många detaljer okända för att en sådan bild av vikingatidens effekter i Norden ska kunna bli riktigt skarp. Följderna utanför Skandinavien är bättre belagda.

Klosterkrönikornas helsvarta bild av enorm förstörelse torde ha påverkats av det faktum att just kloster var speciellt utsatta för plundring och har sedan länge modifierats. Som Janet Nelson påpekar i sitt kapitel om frankeriket bör man jämföra nordmännens omskrivna raseri med tiden allmänna seder: Vikingarna ägnade sig aldrig åt samma storskaliga och planmässiga förstörelse av hela områden som frankerna själva hade gjort under sina erövringar, och massakerade inte tusentals fångar bara för att statuera exempel, som Karl den store.

För bondebefolkningen i de områden som kom under nordisk överhöghet kan det till och med ha blivit en lättnad, eftersom de inhemska herrarna var effektivare som skatteindrivare. Vikingarnas permanenta bosättning i Eng-

Den stryktåliga allmogen finner sig inte bara i fogdar och lapplisar, den uthärdar också Stockholms restauranger.

Jag undviker Stockholms restauranger av rädsla för att bli ohövligen bemött och kulinariskt missbehandlad. Det finns ett antal äktsvenska hälsningsfraser om möter den just anlände kroggästen: "Vi har fullt", "Det är stängt" och "Vi har tagit sista" (beställningen).

Kanske är det vältaligaste av dessa välkommanden den lystna blick på klockan varmed tjänsteanden ogenerat avslöjar sin förhoppning om att kunna avhysa inkräktaren. Till dessa hövlighetsbetygelser fogas senare med oefterhärmlig grace: "Skaru ha någe mer innan vi stänger". Det är irrelevant att du redan spenderat åtskilliga kronor på mat och vin till ägarens och de anställdas fromma. Att du mot bakgrund av detta borde få beställa din cognac i frid, föresvävar inte ens ett ögonblick personalen, som i din sena beställning endast ser en fördröjning av det egna stundande krogbesöket.

Ödet och contessan

Häromdagen bestämde jag mig för att utmana ödet och dök in på den italienska restaurangen *dalla Contessa* vid Odengatan. Blonda bimboar i servisen är alltid illavarslande. I ett tonfall som fick Fröken Ur att verka frivol bestods jag ett isande "hej...". Då hon fem minuter senare tog upp beställningen hade hon glömt att hon sagt hej och sade det följaktligen en gång till. Jag beställde en pasta med *frutti di mare* för 110 kronor. Den materialiserade i form av några diminutiva pastakuddar som möjligen hade varit *al dente* för en neandertalare, men som för mina atrofierade oxeltänder inte kunde te sig som annat än råa.

Över dessa få men rustika kreaturer i durumvete hade kökschefen placerat några sönderkorkta och snustorna reminiscenser av skaldjur. Större delen av tallriken upptogs av ett kraftfullt. Jag tillkallade bimbon som inte visste vad hon skulle säga. Jag bad då att få

Ska 'ru ha någe mer innan vi stänger?

UR KESSEBOK 41/1897

En kund på gaffeln. Gästen: "Varifrån har den här förbannat sega kycklingen kommit?" Kyparen: "Sannerligen jag det vet. Kanske från något riktigt hårdkokt ägg."

tala med föreståndarinnan, *la Contessa* själv. Hon svarade genom att karva sönder det jag hade på tallriken och upplysa mig om 1) att skaldjuret på pastan alltid är sådana, och 2) att de serverar hundra tallrikar varje kväll. varefter hon tog hon det säkra för det osäkra och rev undan allt som stod på bordet.

Bord om två timmar

Skam den som ger sig. Den lilla kvarterskrogen Haga Restaurang & Delikatesser – där jag underligt nog aldrig blivit besviken – låg i närheten. Då ett par därinne reste sig upp för att gå, sullerade jag servitrisen: "Vad bra, är det där bordet jag beställt?" Servitrisen låtsades inte höra och undrade om hon kunde "hjälpa till med något". Jodå, jag skulle behöva hjälp med att städa hemma. Hon uppskattade inte skämtet. Det fanns inte något bord att få förrän om två timmar.

land bidrog förmodligen också till att städer som York och Lincoln blomstrade upp.

Det europeiska perspektivet i Peter Sawyers antologi är således stimulerande men ofullständigt. Läsare som vill veta någonting om tidens samhälle och kultur i Danmark, Norge och Sverige har inte så mycket att hämta, förutom ett kapitel om skeppsbyggnadsteknik och ett om nordiska religioner av Preben Meulengracht Sörensen.

Människor och makter i Norden, som samme Sörensen skrivit tillsammans med Gro Steinsland, koncentrerar sig däremot på vikingarnas hemtrakter och världsbild. För en skandinavisk läsare är nog ganska litet av innehållet obekant. Snarast är verket en välskriven repetition av centrala begrepp, från Asgård till Yggdrasil, med kapitelrubriker som "Rit och kult", "Kvinnor och män", "Idrott och konst".

Bokens styrkepunkter ligger inom författarnas specialområden, religionshistoria, språk och litteratur. Den dynamiska och formmässigt mycket sofistikerade strukturen i både skaldekonst och mytologi får verkligen en engagerad uttolkning.

Författarnas beskrivning av samhällsstrukturen känner jag mig däremot mer tveksam till. Spelade verkligen släkten så stor roll? Ätminstone i Sverige har varit en het debatt om man verkligen kan göra som Steinsland och Sörensen och använda medeltida lagtexter som underlag för slutsatser om vikingatiden. Och alldeles säkert är att den gamla slita

föreställningen om ättestupan skulle ha rensats ut ur texten, sedan Birgitta Odén för ett par år sedan visat hur alltihop bottnar i en missuppfattad skämthistoria.

Oklart varför vikingatågen började

Även om man låter de två böckerna komplettera varandra blir det slående hur många viktiga frågor som saknar svar. Framför allt: fortfarande är det lika oklart varför vikingatågen började som varför de slutade. Silvert i Dorestad räcker inte riktigt som förklaring till början. Kristnandet inte till slut. Denna centrala okunskap behandlas med en närmast skamsen diskretion i båda böckerna. Det är konstigt. Några stora kvarstående frågetecken är inget att skämmas för utan den bästa garantin för att vikingarna kommer att fascinera länge än.

Så långt havet bär, 24 meter långt skepp, funnet i Nydam-mossen på Sönder-Jylland i Danmark.